

Boj proti finančným podvodom

Príručka

Varšava, dátum:

/podpísané elektronicly/

Obsah

1. Účel a rozsah príručky	4
2. Slovník skratiek a pojmov	5
3. Boj proti podvodom.....	8
4. Prevencia.....	9
4.1. Etická kultúra.....	10
4.2. Politika, úlohy, školenia, mechanizmy hlásenia signálov.....	12
4.2.1. Protikorupčná politika	12
4.2.2. Rozdelenie úloh	13
4.2.3. Školenia a zvyšovanie povedomia	15
4.2.4. Mechanizmy hlásenia signálov.....	16
4.3. Systém vnútornej kontroly	16
4.4. Analýza rizika podvodu na škodu rozpočtu EÚ	18
4.5. Boj proti konfliktom záujmov	19
4.6. Boj proti korupcii.....	27
4.7. Falšovanie dokumentov	28
5. Odhaľovanie finančných podvodov.....	29
5.1. Kontrola.....	30
5.1.1. Kontrola projektov	31
5.1.2. Systémové kontroly.....	31
5.2. Audit	32
5.3. Mechanizmy podporujúce systém kontroly.....	32
5.3.1. Výmena informácií o podvodoch	33
5.3.2. Kvalifikovaní zamestnanci.....	33
5.3.3. Varovné signály.....	33
5.3.4. Analýza údajov.....	34
6. Oprava a vymáhanie finančných prostriedkov	37
6.1. Informovanie EK o podozrení na podvod	37

6.2. Vrátene prostriedkov	38
7. Mechanizmy oznamovania nezrovnalostí a podvodov	38
7.1. Zdroje informácií o podvodoch	38
7.1.1. Informácie od zamestnancov implementačných inštitúcií.....	39
7.1.2. Informácie od orgánov činných v trestnom konaní	40
7.1.3. Informácie od oznamovateľov	40
7.1.4. Informácie z iných zdrojov.....	43
7.2. Poskytovanie informácií o podozrení na podvod	44
8. Zdrojové dokumenty	46

1. Účel a rozsah príručky

Vyvinuli sme príručku Boj proti finančným podvodom, aby sme podporili snahy vyhnúť sa nezrovnalostiam spojených s podvodmi a konfliktmi záujmov v programe¹. Protikorupčné postupy sú dôležitým prvkom zabraňujúcim vzniku nekorektného správania. Dôsledky takéhoto správania môžu nepriaznivo ovplyvniť realizáciu projektov, ako aj celého programu. Zabezpečenie rozpočtu EÚ pred negatívnymi účinkami podvodov je požiadavka, ktorú Európska komisia ukladá inštitúciám, ktoré implementujú programy. Každá inštitúcia prijíma svoje vlastné postupy a metódy boja proti podvodom primerané jej úlohe a situácii. Príručka je preto zbierkou úvah a odporúčaní, ktoré je potrebné zvážiť pri vytváraní vlastných postupov a zásad na predchádzanie a boj proti podvodom a konfliktom záujmov.

V príručke informujeme o tom:

- a. čo je nezrovnalosť a podvod,
- b. aké sú najčastejšie formy podvodov a ako ich odhaliť,
- c. aké pravidlá predchádzania podvodom sme zaviedli do programu, najmä:
 - predchádzanie nezrovnalostiam a podvodom pri verejnom obstarávaní,
 - implementácia protikorupčných postupov v inštitúciách implementujúcich program,
 - vyhýbanie sa konfliktom záujmov,
- d. aké sú zdroje informácií o nezrovnalostiach a podvodoch,
- e. ako naložiť s prijatými informáciami o možnom podvode,
- f. ako nahlásiť nezrovnalosť alebo podvod.

Príručka je určená všetkým inštitúciám, ktoré implementujú program a realizujú projekty, teda RO, SSEK, regionálnym kontaktným miestam, kontrolórom a príjemcom. Nabádame zamestnancov týchto inštitúcií, aby si prečítali príručku a uplatňovali zásadu prijatú pri implementácii fondov EÚ:

¹ Článok 74 ods. 1 písm. b) a c) všeobecného nariadenia

NULOVÁ TOLERANCIA PODVODOV.

Informácie, rady, úvahy a odporúčania obsiahnuté v príručke slúžia inštitúciám na implementáciu vhodných mechanizmov na boj proti podvodom a zamestnancom týchto inštitúcií na rozšírenie svojich vedomostí o predchádzaní a odhaľovaní nezrovnalostí.

Príručka je zverejnená na webovej stránke programu a týka sa programového obdobia 2021 – 2027.

2. Slovník skratiek a pojmov

Skratky použité v príručke:

1. **AI** – auditná inštitúcia, ktorej funkciu v programe plní Oddelenie kontroly verejných fondov na Ministerstve financií Poľskej republiky,
2. **NI** – národná inštitúcia,
3. **RO** – riadiaci orgán, ktorého funkciu vykonáva minister zodpovedný za regionálny rozvoj,
4. **EK** – Európska komisia,
5. **Kontrolór** – kontrolór uvedený v čl. 46 ods. 3 nariadenia Interreg,
6. **OLAF** – Európsky úrad pre boj proti podvodom,
7. **Program** – programy cezhraničnej spolupráce: Program Interreg Poľsko – Slovensko 2021 – 2027, Program Interreg Poľsko – Sasko 2021 – 2027, Program Interreg Južné Pobaltie 2021 – 2027 a Program Interreg Next Poľsko – Ukrajina 2021 – 2027,
8. **Nariadenie o rozpočtových pravidlách** – nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2018/1046 zo dňa 18. júla 2018 o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Únie, pozmeňujúce nariadenia (EÚ) č.1296/2013, (EÚ) č. 1301/2013, (EÚ) č. 1303/2013, (EÚ) č. 1304/2013, (EÚ) č. 1309/2013, (EÚ) č. 1316/2013, (EÚ) č. 223/2014 a (EÚ) č. 283/2014 a rozhodnutie č. 541/2014/EU, a tiež zrušujúce nariadenie (EÚ, Euratom) č. 966/2012 (Úradný vestník EÚ z roku 2018 L193, zo dňa 30.07.2018, str. 1),
9. **Nariadenie Interreg** – nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1059 zo dňa 24. júna 2021 o osobitných ustanoveniach pre cieľ „Európska územná spolupráca“ (Interreg) podporovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja a nástrojmi vonkajšieho financovania (Úradný vestník EÚ L231, zo dňa 30. júna 2021),

10. **Všeobecné nariadenie** – Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 zo dňa 24. júna 2021, ktorým sa ustanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde Plus, Kohéznom fonde, Fonde spravodlivej transformácie a Európskom fonde morského, rybného hospodárstva a akvakultúry, ako aj finančné ustanovenia pre tieto fondy a pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory pre správu hraníc a vízovú politiku (Úradný vestník EÚ z roku 2021 L231, zo dňa 30.06.2021 v znení neskorších predpisov),
11. **CST2021** – centrálny teleinformatický systém, v ktorom sa evidujú a uchovávajú údaje v elektronickej forme, v súlade s čl. 72 ods. 1 písm. e všeobecného nariadenia,
12. **EÚ** – Európska únia,
13. **SSEK** – spoločný sekretariát uvedený v čl. 46 ods. 2 nariadenia Interreg,
14. **Usmernenia EK** – Usmernenia pre členské štáty a orgány vykonávajúce programy „Hodnotenie rizika podvodu a účinné a primerané opatrenia proti podvodom“ (EGESIF_14-0021-00 16/06/2014),
15. **Usmernenia o konflikte záujmov** – oznámenie Komisie „Usmernenia o predchádzaní konfliktom záujmov a správa takýchto konfliktov podľa nariadenia o rozpočtových pravidlách“ (Úradný vestník EÚ z roku 2021 C121, zo dňa 09.04.2021).

Pojmy použité v príručke:

1. **Príjemca** – subjekt alebo osoba, ktorá v projekte získava finančné prostriedky; na účely tejto príručky sa príjemcom rozumejú vedúci partneri, projektoví partneri a príjemcovia projektov Fondu malých projektov.
2. **Nezrovnalosť** – podľa čl. 2 bod 31 všeobecného nariadenia – každé porušenie zákona, ktoré má alebo môže mať škodlivý vplyv na rozpočet Únie. Toto porušenie môže byť výsledkom konania alebo opomenutia subjektu alebo osoby.
3. **Podvod** – akýkoľvek úmyselný čin alebo opomenutie, ktoré sa týka:
 - použitia alebo predloženia nepravdivých, nepresných alebo neúplných vyhlásení alebo dokumentov s cieľom sprenevery alebo nezákonného zadržania finančných prostriedkov z rozpočtu EÚ,
 - nesprístupnenia informácií v rozpore s konkrétnou úlohou, na rovnaký účel,
 - zneužitia oprávnene získanej výhody, na rovnaký účel,

- zneužitia finančných prostriedkov z rozpočtu EÚ na iné účely, než na aké boli pôvodne vyčlenené.²

Nezrovnalosť je širší pojem ako podvod. K podvodu dochádza vtedy, keď je nezákonné konanie/opomenutie vedomé a úmyselné.

Vo všetkých členských štátoch (okrem Dánska) sa podvody, ktoré poškodzujú finančné záujmy EÚ, trestajú ako trestný čin. Trestným činom je aj navádzanie na podvod a napomáhanie pri páchaní podvodu³.

Najčastejšími podvodmi v neprospech rozpočtu EÚ sú: dohoda pri výberových konaniach, konflikt záujmov, korupcia, falšovanie dokumentov. Nižšie je uvedené vysvetlenie týchto pojmov. Samostatná kapitola príručky je venovaná konfliktu záujmov, pretože EK kladie osobitný dôraz na potrebu riadenia rizika konfliktu záujmov pri plnení rozpočtu EÚ.

4. **Dohoda pri výberových konaniach** – je dohoda, ktorej cieľom alebo dôsledkom je vylúčenie, obmedzenie alebo iné narušenie hospodárskej súťaže na trhu.
5. **Konflikt záujmov** – situácia, kedy je ohrozené nestranné a objektívne rozhodnutie súvisiace s čerpaním prostriedkov EÚ z dôvodu osobného záujmu toho, kto toto rozhodnutie robí⁴. Konflikt záujmov v postupoch verejného obstarávania zahŕňa každú situáciu, kedy je z dôvodu osobného záujmu ohrozená nestrannosť a nezávislosť osoby, ktorá rozhoduje v súvislosti s verejným obstarávaním⁵. Osobný záujem môže zahŕňať rodinný, citový, politický vzťah alebo väzby na akýkoľvek štát, ekonomický alebo akýkoľvek iný záujem.

Informácie o boji proti konfliktu záujmov nájdete v časti 4.5.

6. **Korupcia** – korupcia je sľubovanie, ponúkanie, dávanie, požadovanie, prijímanie akoukoľvek osobou, priamo alebo nepriamo, akejkoľvek nenáležitej finančnej, osobnej alebo inej výhody pre seba alebo akúkoľvek inú osobu, alebo prijatie ponuky alebo

² článok 1 dohovoru vypracovaný podľa čl. K.3 Zmluvy o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev

³ [Smernica \(EÚ\) 2017/1371 – trestnoprávna ochrana finančných záujmov EÚ](#)

⁴ článok 61 nariadenia o rozpočtových pravidlách

⁵ článok 24 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EÚ z 26. februára 2014 o verejnom obstarávaní, ktorou sa zrušuje smernica 2004/18/ES (Ú. v. EÚ L 94, 28.3.2014).

prísľubu takýchto výhod výmenou za konanie alebo opomenutie konať pri výkone verejnej funkcie alebo v rámci podnikateľskej činnosti⁶.

Korupcia je trestným činom podľa poľského trestného práva (články 228, 229, 230, 231, 271, 296, 299, 302, 305 trestného zákona, t. j. Zbierka zákonov z roku 2022, bod 11, 38 v znení neskorších predpisov). V partnerských krajinách programu sa tiež uplatňujú príslušné národné pravidlá.

Informácie o boji proti korupcii nájdete v kapitole 4.6.

7. **Falšovanie dokumentov** – pozmeňovanie, falšovanie, použitie sfalšovanej listiny alebo úradné osvedčenie nepravdivosti o okolnostiach právneho významu verejným činiteľom alebo inou osobou oprávnenou na vydanie listiny.

Informácie o boji proti falšovaniu dokumentov nájdete v kapitole 4.7.

8. **Orgány činné v trestnom konaní** – orgány, ktoré odhaľujú trestné činy a stíhajú ich páchatel'ov v rámci vyšetrovania a pátrania. Orgány činné v trestnom konaní v Poľsku sú najmä:

- Prokuratúra,
- Polícia,
- Vojenská polícia,
- Centrálny orgán pre boj proti korupcii,
- Agentúra vnútornej bezpečnosti,
- Pohraničná stráž,
- Colná a daňová služba.

V partnerských krajinách programu sú vyšetrovacie orgány definované národnou legislatívou.

3. Boj proti podvodom

V príručke sme opísali úkony, ktoré slúžia na zabránenie podvodom v súlade s tzv. **cyklom boja proti finančným podvodom**. Cyklus pozostáva zo štyroch prvkov:

- **prevencia,**

⁶ článok 1 ods. 3a zákona zo dňa 9. júna 2006 o Centrálnom úrade boja proti korupcii (Úradný vestník z roku 2022, položka 1900)

- **detekcia,**
- **korigovanie,**
- **poskytovanie informácií o podvodoch.**

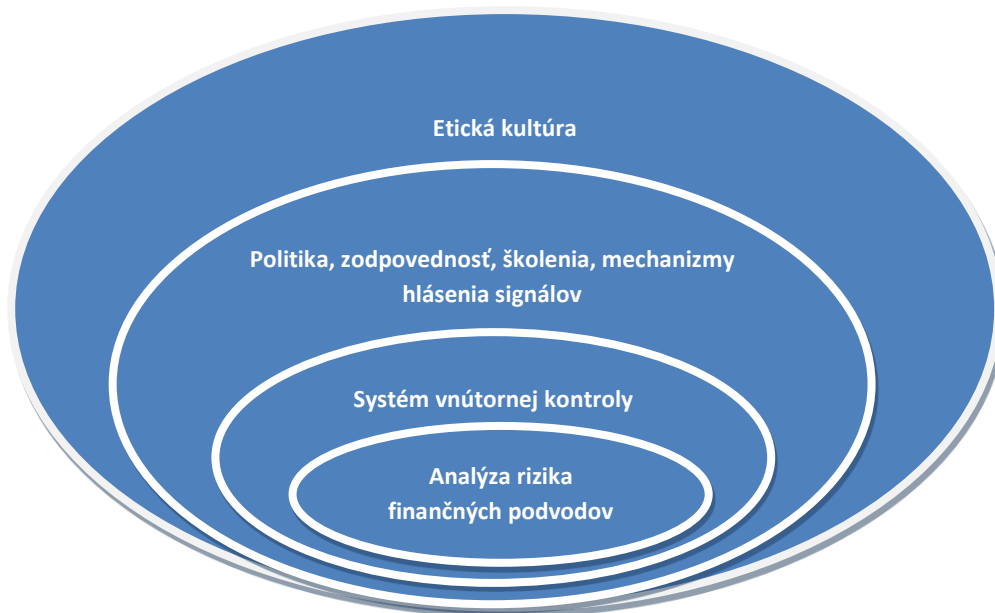
4. Prevencia

Prvým prvkom cyklu je prevencia. Jej podstatou je transparentné a silné posolstvo inštitúcie o nesúhlase s nezrovnalosťami a podvodmi. Prevencia je dôležitá, pretože je jednoduchšie predchádzať negatívnym javom, ako naprávať pokazenú povesť.

Prevencia zahŕňa aktivity v oblastiach:

- **etická kultúra,**
- **politika, zodpovednosť, školenia, mechanizmy hlásenia signálov,**
- **systém vnútornej kontroly,**
- **analýza rizika finančných podvodov.**

Význam a štruktúru týchto aktivít ilustruje nižšie uvedený diagram, ktorý sme vypracovali na základe smerníc EK.

4.1. Etická kultúra

Etická kultúra je základom znižovania rizika akýchkoľvek možných podvodov. Spočíva vo formovaní želaných postojov zamestnancov v inštitúciách.

Mechanizmy, ktoré prispievajú k rozvoju etickej kultúry v programe, zahŕňujú:

- **poslanie,**
- **signál zhora,**
- **kódex správania.**

Poslanie:

Poslanie je hlavnou myšlienkou vyjadrenou jednoduchým spôsobom. V rámci boja proti podvodom v programe sme ako Riadiaci orgán prijali nasledovné poslanie:

Usilujeme o dodržiavanie najvyšších právnych a etických štandardov a dodržiavanie zásad bezúhonnosti, objektivity, zodpovednosti a spoľahlivosti všetkými účastníkmi zapojenými do realizácie programu.

Svoje poslanie komunikujeme v programových dokumentoch, na programových stretnutiach a priamou komunikáciou s ľuďmi, ktorí realizujú program a projekty.

Signál zhora:

Signálom zhora sú ústne alebo písomné informácie z najvyššej úrovne zo všetkých inštitúcií, ktoré implementujú program a projekty, že od zamestnancov a príjemcov očakávame najvyššie etické štandardy. Táto komunikácia môže byť ústna (napr. počas osobných kontaktov alebo stretnutí) a písomná (v elektronickej korešpondencii alebo v informáciách zverejnených v interných systémoch, napr. na intranete). Manažéri inštitúcie by zároveň mali reagovať na vznikajúce varovné signály, ktoré sa môžu týkať podvodov v programe.

Výhody zapojenia manažérov inštitúcie sú:

- minimalizácia rizika podvodov,
- zvýšenie motivácie zamestnancov uplatňovať normy a predpisy,
- budovanie imidžu inštitúcie, ktorá je transparentná, profesionálna a slúži občanom,
- šírenie informácií o vytrvalom postoji zamestnancov proti podvodom,
- zvýšenie dôvery občanov v štát.

Kódex správania:

Kódex správania je jasný etický kódex, ktorý by mali dodržiavať všetci zamestnanci inštitúcie v programe. Kódex správania naznačuje žiaduce vzorce správania a uplatňovanie nasledujúcich zásad:

- **princíp zákonnosti** – znamená plnenie úloh s maximálnou starostlivosťou a s dodržiavaním zákona;
- **zásada spoľahlivosti** – znamená svedomité plnenie úloh s využitím vedomostí a zručností, založené na správnom zisťovaní a využívaní informácií iba na obchodné účely a v súlade s ich zamýšľaným účelom;
- **zásada nestrannosti** – znamená rovnaké zaobchádzanie so všetkými žiadateľmi, príjemcami a inými zainteresovanými stranami spôsobom bez akýchkoľvek predsudkov, napríklad z dôvodu farby pleti, pohlavia, veku, rodinného stavu, etnického pôvodu, politického presvedčenia, jazyka, náboženstva, sexuálnej orientácie, povesti, materiálneho postavenia alebo sociálneho postavenia;
- **zásada vyhýbania sa konfliktu záujmov** – znamená neprijímať žiadne záväzky vyplývajúce z príbuzenstva, známosti alebo spriaznenosti, ktoré by boli v rozpore s úradnými povinnosťami. V prípade konfliktu záujmov je osoba dotknutá konfliktom povinná toto oznámiť svojmu nadriadenému a vylúčiť sa z činností, ktoré môžu vzbudzovať podozrenie zo zaujatosti alebo vlastného záujmu;
- **zásada odbornosti** – znamená starostlivosť o systematické zvyšovanie odbornej kvalifikácie, dobrú znalosť právnych predpisov EÚ a národnej legislatívy, schopnosť vecne zdôvodniť prijaté rozhodnutia a spôsob konania, ako aj bezchybnú spoluprácu v rámci inštitúcie i mimo nej;
- **princíp transparentnosti** – znamená plnenie úloh podľa postupov a informovanie zainteresovaných strán o postupe s výhradou ochrany zákonom chránených informácií;
- **princíp zodpovednosti** – znamená pripravenosť na ťažké rozhodnutia a zodpovednosť za vlastné konanie, zdieľanie vlastných skúseností a poznatkov, snahu o posilnenie dôveryhodnosti inštitúcie.

Jednotlivé inštitúcie môžu mať podrobnejšie etické kódexy, ktorými sa bude riadiť boj proti korupcii a podvodom.

 ODPORÚČANIE: Začleňte do svojej inštitúcie etickú kultúru a kódex správania načrtnuté v príručke.

4.2. Politika, úlohy, školenia, mechanizmy hlásenia signálov

4.2.1. Protikorupčná politika

Na podporu etickej kultúry v oblasti predchádzania podvodom je dôležité prijať protikorupčnú politiku v inštitúciách programu, ktorá okrem iného zahrnuje:

- preventívne/protikorupčné postupy, ktoré zaručujú transparentnosť činnosti týchto inštitúcií vrátane mechanizmov na predchádzanie prípadov konfliktu záujmov,
- opis pravidiel nakladania s informáciami o možnom finančnom podvode,
- mechanizmy používané na predchádzanie podvodom pri vynakladaní verejných finančných prostriedkov vrátane verejného obstarávania.

Napríklad na ministerstve kompetentnom pre regionálny rozvoj Poľskej republiky, kde sa nachádza RO programu, vyhláškou generálneho riaditeľa zo dňa 21. septembra 2020 bola prijatá Protikorupčná politika. Dokument predovšetkým opisuje, ako predchádzať konfliktom záujmov, ako postupovať v prípade ponuky finančného alebo osobného benefitu či darov, ako informovať o korupčných situáciách, ako riešiť vonkajšie signály podvodov a rozsah zodpovednosti zamestnanca.

 ODPORÚČANIE: Zvážte zavedenie postupov na predchádzanie konfliktom záujmov a finančným podvodom vo vašej inštitúcii, ktoré budú regulovať:

- správanie zamestnancov v situácii rizika korupcie,
- druh nezrovnalostí, ktoré sa majú hlásiť,
- spôsob podávania oznámení,
- osoby/orgány, ktorým by mala byť nezrovnalosť oznámená,
- ochrana osobných údajov,
- opatrenia na ochranu oznamovateľov,
- spôsob, ako sa budú správy preverovať,
- dôsledky pre osoby, ktoré sa dopustili podvodu,
- vyhlásenie zamestnancov, že si prečítali predpisy, zásady a postupy stanovené

4.2.2. Rozdelenie úloh

Dôležitým prvkom etickej kultúry prijatej v programe je zásada, že funkcie a úlohy, ktoré vykonávajú inštitúcie a ich zamestnanci, sú presne definované a oddelené. V procese čerpania európskych prostriedkov má každý subjekt jasne definované kompetencie a každý pozná svoje úlohy a zodpovednosť.

Rozdelenie úloh na úrovni programu

Rozdelenie úloh inštitúcií, ktoré implementujú program, je obsiahnuté v týchto dokumentoch:

1. Opis Systému riadenia a kontroly – dokument opisuje kompetencie jednotlivých inštitúcií implementujúcich program: AI, NI, SSEK, kontrolóri.
2. Dohody v správe implementácie programu, ak boli predvídané medzi jednotlivými členskými štátmi, ktoré vykonávajú funkcie RO a NI, alebo uzatvorené s tretími krajinami.
3. podľa čl. 46 ods. 2 nariadenia Interreg sme zriadili programy SSEK. Uzavreli sme Dohodu v správe poverenia Centra európskych projektov úlohami súvisiacimi s implementáciou programov Interreg 2021 – 2027. Uzavreli sme jednu zmluvu o vytvorení a prevádzke SSEK pre štyri programy Interreg.
4. Dohody o poverení kontroly prvého stupňa – na poľskej strane podpory minister zodpovedný pre regionálny rozvoj podľa čl. 46 nariadenia Interreg podpísal zmluvy o zverení kontrolnej činnosti jednotlivým vojvodským úradom.

Tieto dokumenty podrobne upravujú rozdelenie funkcií jednotlivých inštitúcií, rozsah ich úloh a zodpovednosti.

Rozdelenie úloh na úrovni inštitúcie

Ak má inštitúcia viac ako jednu funkciu, rozdelenie úloh súvisiacich s týmito funkciami je obzvlášť dôležité, aby sa predišlo konfliktom kompetencií/záujmov.

Príklady:

- Ak je RO zároveň príjemcom projektu, tak zabezpečíme správne rozdelenie úloh v organizačnej štruktúre a zodpovednosti osôb zodpovedných za rozhodovanie súvisiace s funkciou RO a funkciou príjemcu.
- Ak zamestnanec inštitúcie rozhoduje o výbere projektov ako člen alebo zástupca člena komisie, tak neplní úlohy súvisiace s hodnotením alebo kontrolou projektov.

V zmysle usmernení o konflikte záujmov vykonávacie inštrukcie RO, kontrolórov, SSEK predpokladajú rozdelenie funkcií osôb, ktoré plnia úlohy súvisiace s implementáciou programu a vyžadujú od zamestnancov týchto inštitúcií predloženie vyhlásení o zamedzení konfliktu záujmov pri plnení svojich povinností.

 ODPORÚČANIE: Nezabudnite zachovať jasné rozdelenie úloh pre zamestnancov formálne zapojených do projektových aktivít. Zvážte zavedenie povinného vyhlásenia o konflikte záujmov (alebo vyhlásenia o nestrannosti) ako nástroja, ktorý pomôže zvládnuť riziká konfliktu záujmov.

Citlivé pozície

Ide o stanoviská súvisiace s úlohami, ktorých nesprávne plnenie môže mať negatívny vplyv na fungovanie programu. V dôsledku čoho môže dôjsť k vzniku finančných podvodov. Nesprávne plnenie povinností na citlivej pozícii môže zahŕňať korupčné správanie alebo konflikt záujmov.

Identifikovali sme citlivé pozície, ktoré súvisia s plnením úloh v nasledujúcich oblastiach implementácie programu:

1. hodnotenie a výber projektov na spolufinancovanie,
2. uzatváranie, pripájanie a vypovedanie dohôd o spolufinancovaní,
3. overenie výdavkov,
4. vykonávanie inšpekcií,
5. vymáhanie finančných prostriedkov od príjemcu,
6. potvrdenie výdavkov do EK,
7. administrácia teleinformatickým systémom,
8. výber dodávateľov v postupoch verejného obstarávania príjemcami.

Kontrolné mechanizmy, ktoré v programe používame na zníženie rizika podvodov vrátane korupcie a konfliktu záujmov, zahŕňujú okrem iného:

1. podpísanie vyhlásenia o nestrannosti, ak to proces vyžaduje,
2. uplatňovanie princípu „dvoch párov očí“, t. j. spôsob, ktorý zabezpečí prijatie alebo schválenie daného procesu/dokumentu aspoň dvoma osobami, ak to proces vyžaduje,
3. overovanie a schvaľovanie úloh a výsledkov práce nadriadeným,
4. rozdelenie úloh a oddelenie funkcií,
5. školenia zvyšujúce úroveň informovanosti zamestnancov.

 ODPORÚČANIE: Zvážiť vykonanie analýzy rizika zneužívania v inštitúcii, najmä korupcie a konfliktu záujmov na jednotlivých pozíciách súvisiacich s implementáciou programu a projektov. Ak identifikujete citlivé pozície, skontrolujte, či sú v systéme vnútornej kontroly v postupoch primerané kontroly (pozri kapitolu 4.3 str. 17).

4.2.3. Školenia a zvyšovanie povedomia

Školenie je ďalším dôležitým prvkom budovania etickej kultúry v inštitúciách programu.

Aká je úloha školení?

- Plnia úlohy budovania etického povedomia zamestnancov.
- Zabraňujú zamestnancom zužovať alebo chybné definovať javy súvisiace s podvodom, napr. korupcia = úplatkárstvo alebo informátor = donášač.

Budovanie etického povedomia zahŕňa tieto činnosti:

- školenie zamestnancov v oblasti predchádzania podvodom vrátane korupcie a konfliktu záujmov, ako reagovať v prípade takýchto udalostí a ako uplatňovať riešenia primerané situácii,
- sprístupnenie na webovej stránke programu katalógu štúdií, publikácií, e-learningových⁷ školení o predchádzaní podvodom,

⁷ Napríklad na poľskej stránke <https://www.cba.gov.pl/pl/antikorupc/4700.Antykorupcja.html> sú k dispozícii publikácie o boji proti podvodom a korupcii. Na stránke <https://szkolenia-antikorupcyjne.edu.pl/> sa nachádza platforma elektronického vzdelávania, kde je možné absolvovať bezplatné školenie o boji proti korupcii.

- zaradenie témy etiky a boja proti podvodom do programu stretnutí pracovných skupín, konferencií organizovaných pre inštitúcie implementácie, do programu školení pre príjemcov projektov,
- analyzovať informácie o varovných signáloch a šíriť informácie o prípadoch zneužívania v programoch spolufinancovaných z fondov EÚ,
- neustála výmena informácií s inými domácimi a zahraničnými programami prostredníctvom dostupných kanálov, napr. IMS Signals, stretnutia Interact a Tesim, e-mail, interné informačné portály, elektronické bulletinové a pod.

 ODPORÚČANIE: Zabezpečte zamestnancom preškolenie z:

- etického kódexu,
- prijatie opatrení na budovanie etického povedomia,
- rozpoznávanie signálov podvodov,
- konanie v prípade podozrenia na podvod.

 Rozšírite svoje znalosti o etike a boji proti podvodom:

- účasťou na školeniach, stretnutiach, workshopoch,
- analýzou informácií o podvodoch,
- čítaním dokumentov a publikácií.

4.2.4. Mechanizmy hlásenia signálov

V programe ako dôležitý prvok etickej kultúry sme implementovali mechanizmy získavania informácií o podvodoch a mechanizmy nahlasovania signálov. Opísali sme ich v kapitole 7.

4.3. Systém vnútornej kontroly

S cieľom zabezpečiť efektívne hospodárenie s európskymi fondmi sme do programu zaviedli systém vnútornej kontroly. Tento systém je v súlade so zákonmi EÚ a vnútroštátnymi právnymi predpismi, ktoré sa týkajú:

- uplatňovania postupov na organizáciu takýchto systémov vnútornej kontroly,
- výberu projektov,
- disponovania primeranými opatreniami na prevenciu, odhaľovanie a obmedzenie podvodov vrátane konfliktov záujmov a reagovanie na ne,

- vykonávanie inšpekcií a auditov.

System vnútornej kontroly pozostáva z pravidiel, postupov a kontrolných mechanizmov, ktoré uplatňujeme v programe na efektívne riadenie rizika a zabezpečenie efektívneho dosahovania cieľov. System je založený na jasne zadaných úlohách danej inštitúcie a povinnostiach jednotlivých zamestnancov.

Vnútorň kontrolný system programu obsahuje nasledujúce kontrolné mechanizmy:

1. priebežná kontrola v rámci inštitúcie (vnútorň audit, dohľad a overovanie plnenia úloh nadriadenými, overovanie dokumentov na princípe „dvoch párov očí“),
2. kontrola projektov,
3. vykonávanie kontrol na základe analýzy rizík,
4. vykonávanie RO systémových kontrol, ktoré zahrnujú hodnotenie kvality práce SSEK a kontrolórov v Poľsku,
5. audity, ktoré zahrnujú plnenie úloh RO, SSEK a kontrolórov v celom programe,
6. postupy nápravných opatrení v prípade nedostatkov a nezrovnalostí,
7. rozdelenie funkcií v inštitúciách, ktoré realizujú program,
8. zabezpečenie cesty auditu, t. j. zabezpečenie úplnej a správnej dokumentácie každého procesu čerpania prostriedkov z rozpočtu EÚ,
9. priebežná analýza údajov zozbieraných v teleinformatických systémoch,
10. identifikácia citlivých pozícií a zavedenie kontrolných mechanizmov na elimináciu rizík s nimi spojených,
11. samohodnotenie rizík – ako rizík finančných podvodov na úkor rozpočtu EÚ, tak aj rizík súvisiacich s realizáciou programu v rámci kontroly riadiacich inštitúcií, ktoré implementujú program,
12. monitorovanie implementácie zistení z externých auditov v programe,
13. system na hlásenie a spracovanie informácií o podozrení na podvod.

Príklady nedostatkov v systéme vnútornej kontroly, ktoré môžu viesť k podvodu v inštitúcii, zahrnujú nedostatky týkajúce sa okrem iného:

1. dohľadu a kontroly,
2. rozdelenia úloh,

3. viacúrovňového systému schvaľovania dokumentov vrátane schvaľovania manažmentom,
4. vnútorného auditu a systémovej kontroly.

👍 **ODPORÚČANIE:** Zvážte preskúmanie fungovania vnútornej kontroly vo vašej inštitúcii a implementáciu kontrolných mechanizmov, ak sa zistia uvedené nedostatky.

4.4. Analýza rizika podvodu na škodu rozpočtu EÚ

Kľúčovým prvkom systému vnútornej kontroly je riadenie rizík. S cieľom posilniť ochranu rozpočtu EÚ v programe analyzujeme riziká podvodov, ktoré by mohli poškodiť rozpočet EÚ.

Kto vykonáva analýzu rizík?

Na vykonanie analýzy rizík sme vymenovali tím pre samohodnotenie rizík. Môžeme požiadať NI a SSEK, aby prispeli k analýze rizík. Zapojenie týchto inštitúcií nám pomôže správne identifikovať a posúdiť riziká. Je to dôležité vzhľadom na neustále sa vyskytujúce zmeny v perspektíve implementácie programu a implementácie jednotlivých projektov. Zmeny sa môžu týkať vonkajších okolností legislatívnej, ekonomickej alebo politickej povahy. Napríklad v dôsledku pandémie vírusu COVID-19 a agresie Ruska proti Ukrajine existovali mimoriadne riziká nezrovnalostí a podvodov.

Rozsah úloh tímu – okrem samohodnotenia rizík – zahŕňa:

1. vedenie registra zistených/ohlásených finančných podvodov,
2. uvedenie oblastí, ktoré by mali byť pokryté kontrolou systému, ak takáto potreba vyplýva z analýz,
3. preskúmanie mechanizmov nahlasovaných podvodov,
4. formulovanie odporúčaní k predmetu a rozsahu školenia a iných informačných aktivít.

Ako často sa vykonáva analýza rizík?

Analýza rizík (inými slovami: samohodnotenie rizík) vykonávame spravidla raz ročne. V odôvodnených prípadoch, kde je miera rizika veľmi nízka a ak v danom roku nezistíme žiadne prípady pokusu o podvod, môžeme vykonať analýzu rizík raz za dva roky. Ak sa v programe objavia nové riziká, môžeme vykonať analýzu skôr ako za jeden rok po predchádzajúcom samohodnotení.

Metodológia

Analýza rizík pozostáva z:

1. identifikácie rizika daného druhu finančného podvodu a určenie pravdepodobnosti takéhoto rizika a jeho vplyvu na realizáciu programu,
2. identifikácie nástrojov riadenia rizík v programe,
3. hodnotenia účinnosti nástrojov riadenia rizík.

Tím pre analýzu rizík využíva nástroj samohodnotenia vyvinutý Európskou komisiou. Toto je príloha č. 1 k usmerneniam Komisie.

Nástroj na samohodnotenie vám umožňuje identifikovať riziko podvodu vo všetkých fázach implementácie programu, t. j. v nasledujúcich fázach:

1. výzva na predkladanie žiadostí o spolufinancovanie,
2. realizácia projektov príjemcami, najmä v oblasti verejného obstarávania,
3. náhrada výdavkov/preddavok,
4. verejné obstarávanie inštitúciami v programe.

V procese analýzy rizík tím samohodnotenia berie do úvahy najmä:

- správy o auditoch a externých kontrolách vykonaných v kontrolovanom období,
- výsledky vlastných kontrol,
- nahlásenie podvodov,
- výsledky analýzy rizík poskytnuté inštitúciami v programe, ktoré sú povinné vykonávať analýzu rizík na svojej úrovni.

Po ukončení analýzy rizík predkladáme závery a prípadné odporúčania z tejto analýzy do SSEK, NI a kontrolórom, aby sa zamestnanci týchto inštitúcií oboznámili so zisteniami.

4.5. Boj proti konfliktom záujmov

Usilujeme o to, aby všetky rozhodnutia súvisiace s implementáciou programu boli prijímané transparentným, objektívnym a nestranným spôsobom, aby sa zabezpečilo rovnaké zaobchádzanie s príjemcami. Môžu však nastať situácie, kedy nestrannosť a objektivita zamestnanca môže byť ohrozená konfliktom záujmov.

Čo je konflikt záujmov?

Konflikt záujmov nastáva vtedy, keď je ohrozený nestranný a objektívny výkon funkcií subjektu alebo osoby oprávnenej vykonávať finančné činnosti z dôvodu akýchkoľvek osobných záujmov. To znamená, že ku konfliktu záujmov dôjde vtedy, ak zamestnanec, ktorý rozhoduje o čerpaní eurofondov alebo sa podieľa na príprave tohto rozhodnutia, má alebo môže mať osobný záujem na spôsobe, akým sa vec rieši. Môžu to byť rodinné dôvody, emocionálne dôvody, politické sympatie alebo väzby na akúkoľvek krajinu alebo ekonomické záujmy. Konflikt vzniká nielen vtedy, keď zamestnanec koná v danej veci v osobnom záujme, ale aj pri podozrení, že osobný záujem prevažuje nad snahou o verejný záujem (tzv. vnímaný konflikt záujmov).

Je zakázané podnikáť akékoľvek kroky, ktoré by mohli viesť ku konfliktu záujmov na úkor Únie⁸.

Tento zákaz:

- zahŕňa všetky subjekty oprávnené vykonávať finančné činnosti pri plnení rozpočtu EÚ a osoby, ktoré napríklad rozhodujú o výbere projektov alebo dodávateľov, pripravujú, podpisujú alebo prijímajú dokumenty súvisiace s výdavkami (napr. faktúra, kontrolný zoznam alebo následná kontrola informácie),
- sa vzťahuje na prípravné činnosti, posudzovanie žiadostí o spolufinancovanie, výber projektov, audit a kontrolu ako aj realizáciu projektov, napr. pri výbere dodávateľov vo verejnom obstarávaní.

⚠ POZOR! Konflikt záujmov by sa nemal stotožňovať s korupciou. Korupcia si zvyčajne vyžaduje dohodu aspoň dvoch partnerov a nejakú výhodu. Konflikt záujmov vzniká, keď má osoba schopnosť uprednostniť súkromné záujmy pred profesionálnymi povinnosťami. Osoba nemusí mať nevyhnutne z toho prospech.

Predchádzanie konfliktom záujmov

Medzi činnosti, ktoré slúžia na predchádzanie konfliktu záujmov patria okrem iného:

1. uplatňovanie princípu „dvoch párov očí“,
2. povinnosť zamestnancov bezodkladne informovať svojho priameho nadriadeného o možnosti konfliktu záujmov,

⁸ článok 61 nariadenia o rozpočtových pravidlách

3. vydávanie vyhlásení o neexistencii konfliktu záujmov zamestnancami inštitúcie pri výkone ich povinností, ak si to proces vyžaduje,
4. predloženie iných vyhlásení vyplývajúcich z vnútroštátneho práva, napríklad na poľskej strane podpory je povinné predložiť vyhlásenia uvedené v čl. 56 zákona o verejnom obstarávaní a vylúčenie osôb dotknutých konfliktom záujmov z verejného obstarávania,
5. zabezpečenie rozdelenia funkcií v inštitúcii,
6. zvyšovanie povedomia zamestnancov o predchádzaní konfliktu záujmov účasťou na školeniach, stretnutiach, konferenciách, pracovných skupinách alebo čítaním publikácií, dokumentov alebo materiálov,
7. vydanie kódexu správania, ktorý sa bude vzťahovať na všetky aspekty práce, najmä v oblastiach, ktoré zahŕňujú styk s verejnosťou, finančné zdroje alebo rozhodovanie, kde je zásadné spravodlivé zaobchádzanie so všetkými subjektmi.

👍 **ODPORÚČANIE:** Analyzujte, či ste už zaviedli opatrenia na predchádzanie konfliktom záujmov vo vašej inštitúcii.

Vyhlásenia o neexistencii konfliktov záujmov

Mechanizmom predchádzania konfliktu záujmov v každej fáze implementácie programu je predkladanie vyhlásení o neexistencii konfliktu záujmov (inými slovami: deklarácia alebo vyhlásenie o nestrannosti) osobami, ktoré plnia úlohy súvisiace s čerpaním európskych fondov.

Kto a kedy predkladá vyhlásenie o neexistencii konfliktu záujmov?

Ak vaša organizácia vyžaduje, aby ste urobili vyhlásenie, musíte to urobiť okamžite, aby ste ochránili daný proces a daného jednotlivca.

Vyhlásenia o neexistencii konfliktu záujmov sa podpisujú, keď poznáme subjekty zapojené do daného procesu, napr.:

- osoby, ktoré hodnotia žiadosť o spolufinancovanie, predložia vyhlásenie pred začatím hodnotenia,
- členovia komisie predložia vyjadrenie pred začatím rokovania komisie,

- členovia odvolacích komisií, ktorí posudzujú odvolania žiadateľov proti výsledkom hodnotenia projektov, predložia vyjadrenie pred začatím rokovania,
- členovia výberovej komisie vo verejnom obstarávaní urobia vyhlásenie po oboznámení sa so zoznamom subjektov, ktoré predložili ponuku,
- zamestnanci SSEK, kontrolóri, členovia tímov vykonávajúcich systémové kontroly, osoby schvaľujúce výdavky do EK a audítori predkladajú vyhlásenie o nestrannosti voči príjemcom, ktorých sa týkajú kontrolné úlohy vykonávané týmito zamestnancami.

Rozsah vyhlásenia o neexistencii konfliktu záujmov

Vyhlásenie o neexistencii konfliktu záujmov zahrnuje:

- definíciu konfliktu záujmov,
- odkaz na požiadavky, ktoré sa vzťahujú na osobu, ktorá predkladá vyhlásenie o neexistencii konfliktu záujmov (napr. kódex správania alebo etika, predpisy),
- sankcie za nepravdivé vyhlásenie.

Osoba, ktorá robí vyhlásenie, vyhlasuje:

- či je podľa jej vedomostí v zjavnom, potenciálnom alebo skutočnom konflikte záujmov v súvislosti s daným procesom (napr. proces obstarávania),
- či existujú okolnosti, ktoré by ju mohli v blízkej budúcnosti dostať do zjavného, potenciálneho alebo skutočného konfliktu záujmov,
- že sa zaväzuje vylúčiť z ďalšieho konania a okamžite nahlásiť akýkoľvek potenciálny konflikt záujmov v prípade akýchkoľvek okolností, ktoré môžu viesť k takémuto záveru.

Samotná existencia konfliktu záujmov nie je v rozpore so zákonom. Účasť na procese, kde existuje konflikt záujmov, je v rozpore so zákonom.

👍 ODPORÚČANIE:

- Pred začatím procesu zverejnite akýkoľvek potenciálny konflikt záujmov!
- Analyzujte okolnosti a rozhodnite, či existuje konflikt záujmov!
- Prijmite vhodné opatrenia na zabránenie konfliktu záujmov!

Overovanie vyhlásení

V programe sme zaviedli mechanizmus na overovanie vyhlásení o neexistencii konfliktov záujmov a na preverovanie prepojení medzi osobami a subjektmi zapojenými do čerpania európskych prostriedkov.

Kto overuje vyhlásenia urobené v programe?

- SSEK overuje vyjadrenia členov komisie a externých expertov, ktorí hodnotia žiadosti o spolufinancovanie.
- Osoba, ktorá vykonáva kontrolu systému, overuje vyjadrenia členov odvolacích komisií, ktorí posudzujú odvolania žiadateľov proti výsledkom hodnotenia projektov.
- Osoba, ktorá vykonáva systémovú kontrolu alebo audit systému, overuje výpovede zamestnancov SSEK a kontrolórov.
- AI overuje vyhlásenia členov tímov systémových kontrol a osôb schvaľujúcich výdavky do EK.
- Kontrolóri pri overovaní výdavkov súvisiacich s verejným obstarávaním overujú vyhlásenia zamestnancov obstarávateľa predložené pri zadávaní zákazky.

Vyhlásenia overujeme napr. na základe dostupných databáz, registrov (napr. Národný súdny register KRS), údajov zozbieraných v teleinformatickom systéme.

Na poľskej strane programu používame na overenie prepojení aplikáciu SKANER, špeciálnu funkcionality CST2021.

Aké sú dôsledky zistenia konfliktu záujmov?

Samotné objavenie sa konfliktu záujmov nepredstavuje zneužitie. Na druhej strane podvodom je neoboznámenie nadriadeného o konflikte záujmov a nevylúčenie z plnenia úloh osôb, vo vzťahu ku ktorým takýto konflikt existuje.

ODPORÚČANIE:

- Ak pri vykonávaní svojich úloh zistíte riziko konfliktu záujmov, informujte o tom svojho nadriadeného.
- Nadriadený písomne potvrdí, či konflikt záujmov skutočne existuje.
- Ak existuje konflikt záujmov, nadriadený zabezpečí, aby dotknutá osoba odstúpila od ďalšieho konania.

Inštitúcia oprávnená overovať prepojenia bude analyzovať – v kontexte zákona, pravidiel programu a príslušného postupu – dôsledky identifikácie akéhokoľvek konfliktu záujmov, ktorý nebol nahlásený.

 POZOR! Dôsledky odhalenia neohláseného konfliktu záujmov môžu zahŕňať:

- zneplatnenie výberu projektu na spolufinancovanie a jeho opätovné predloženie na hodnotenie, ak to postupy vyžadujú,
- zrušenie verejného obstarávania,
- zrušenie zmlúv/dohôd,
- pozastavenie platieb,
- nastavenie opravy financovania,
- vrátenie vyplatených prostriedkov,
- ohlásenie trestného činu založeného na zložení nepravdivých vyhlásení.

Konflikt záujmov vo verejnom obstarávaní

Konflikt záujmov vo verejnom obstarávaní vzniká vtedy, ak osoba, ktorá koná v mene obstarávateľa, má priamo alebo nepriamo osobný záujem, ktorý môže ohroziť jej nestrannosť a nezávislosť v súvislosti s prebiehajúcim postupom verejného obstarávania.

Platí to pre ľudí, ktorí:

- sa zúčastňujú verejného obstarávania,
- môže ovplyvniť výsledok tohto konania.⁹

 ODPORÚČANIE: S cieľom zabezpečiť rovnaké zaobchádzanie s dodávateľmi a zabrániť narušeniu hospodárskej súťaže v priebehu postupu verejného obstarávania:

- predchádzajte konfliktom záujmov,
- rozpoznávajte konflikt záujmov,

⁹ článok 24 smernice Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EU zo dňa 26. februára 2014 o verejnom obstarávaní, ktorou sa zrušuje smernica 2004/18/ES

- zavedte opatrenia vedúce k odstráneniu konfliktu záujmov a jeho účinkov!

👍 **ODPORÚČANIE:** Pri analýze, aké kroky podniknúť, aby ste účinne čelili konfliktu záujmov a jeho účinkom, zvažte:

- veľkosť organizácie,
- hodnotu realizovaného projektu,
- riziko vystavenia sa situácii konfliktu záujmov.

👍 **ODPORÚČANIE:** Zvažte zavedenie kontrolných mechanizmov na reguláciu riadenia konfliktu záujmov, napr.:

- predkladanie vyhlásení o nestrannosti pri plnení úloh,
- vedenie školení a iných foriem zvyšovania povedomia zamestnancov o konflikte záujmov,
- pravidlá správania sa v prípade konfliktu záujmov,
- zodpovednosť za úmyselné zatajovanie informácií alebo neetickú činnosť súvisiacu s výskytom konfliktu záujmov.

Poľský zákon o verejnom obstarávaní zaväzuje obstarávateľa vylúčiť z postupu verejného obstarávania osoby, voči ktorým existujú pochybnosti o ich nestrannosti¹⁰.

⚠️ **POZOR!** Pri projektoch spolufinancovaných z európskych fondov musia byť oprávnené výdavky vynaložené v súlade so zásadou spravodlivej hospodárskej súťaže, efektívnosti, otvorenosti, transparentnosti a rovnakého zaobchádzania s dodávateľmi. Kontrolór preveruje vynaložené výdavky na realizáciu projektov vrátane správnosti zadania verejnej zákazky. Kontrolór bude považovať výdavok za neoprávnený, ak zistí súvislosti, ktoré vyvolávajú pochybnosti o dodržiavaní vyššie uvedených pravidiel, a príjemca nepodá vysvetlenie, ktoré jednoznačne potvrdzuje dodržiavanie týchto pravidiel.

Príklady konfliktu záujmov pri realizácii verejného obstarávania v projektoch:

¹⁰ článok 56 vo vzťahu s článkom 17 Zákona o verejnom obstarávaní, vestník zákonov z roku 2022, bod 1710 s neskoršími zmenami.

- 1) Člen výberovej komisie vyhlási, že o verejné obstarávanie sa uchádza spoločnosť, v orgánoch ktorej je jeho manžel/manželka (alebo iný príbuzný) – došlo ku konfliktu záujmov, člen výberovej komisie by mal odstúpiť z práce komisie a mal by byť nahradený inou osobou.
- 2) Osoba, ktorá pripravovala verejné obstarávanie na odbore dopravy danej inštitúcie, prešla na odbor obstarávania a bola vymenovaná do výberovej komisie – je tu konflikt záujmov, táto osoba by mala odstúpiť z práce komisie a mala by byť nahradená inou osobou.
- 3) Vo verejnom obstarávaní organizovanom v malom meste bola prijatá jedna ponuka od jediného dodávateľa daných služieb/tovarov v okolí. Konateľ obstarávateľa uvádza, že ponuku predložila spoločnosť, ktorej v riadiacich orgánoch je jeho svokor (prípadne iný príbuzný). Konateľ sa vylučuje z rozhodovania o výbere zhotoviteľa. Výberová komisia v dokumentoch osvedčuje, že zákazka bola vykonaná v súlade so zákonnými požiadavkami a rozhodnutie o výbere nebolo zaťažené konfliktom záujmov.
- 4) Konateľ obstarávateľa vyhlásil verejné obstarávanie a vymenoval výberovú komisiu. Sám potom dal v obstarávaní ponuku. Komisia vybrala jeho ponuku ako najvýhodnejšiu. Potom konateľ obstarávateľa, vystupujúci ako zhotoviteľ (fyzická osoba), uzatvoril so svojou inštitúciou v tomto obstarávaní zmluvu o poskytnutí služieb. Inštitúciu pri uzatváraní zmluvy zastupovala matka konateľa ako členka dozornej rady. Počas overovania výdavkov SSEK identifikoval konflikt záujmov a všetky výdavky súvisiace s touto zákazkou považoval za neoprávnené.

Boj proti konfliktom záujmov vo verejnom obstarávaní

Každá situácia výskytu alebo podozrenie na konflikt záujmov by sa mali analyzovať individuálne.

 ODPORÚČANIE: Ak ste identifikovali konflikt záujmov, vykonajte nasledujúce kroky v závislosti od štádia konania:

- Prediskutujte skutočnosti s osobou, ktorej sa konflikt záujmov týka, aby ste objasnili situáciu.
- Vylúčte osobu dotknutú konfliktom záujmov z postupu obstarávania, či už ide o zamestnanca alebo externého znalca. Zamestnanca či znalca vylúčte z konania nielen vtedy, keď ide o skutočný konflikt záujmov, ale aj v každom

prípade, keď máte pochybnosti o nezáujatosti danej osoby. Vo výnimočných prípadoch nemusí byť možné vylúčiť zamestnanca alebo znalca z dôvodu nedostatku ľudských zdrojov. Potom sa uistite, že rozhodnutie o obstarávaní je transparentné. Definujte hranice príspevku zamestnanca/znalca k postupu a zabezpečte, aby konečné rozhodnutie bolo objektívne a nestranné a zabezpečilo rovnaké zaobchádzanie s dodávateľmi.

- Zmeňte rozdelenie povinností a zodpovedností zamestnancov.
- Zrušte postup obstarávania, ak ste po jeho ukončení zistili konflikt záujmov.

👍 **POZOR!** V prípade konfliktu záujmov vo verejnom obstarávaní EK nariaďuje uloženie finančnej opravy vo výške 100%, teda na najvyššej úrovni, bez možnosti zníženia tejto opravy. To znamená, že ak kontrolór pri overovaní výdavkov verejného obstarávania zistí konflikt záujmov, celý výdavok bude považovaný za neoprávnený.

4.6. Boj proti korupcii

Ku korupcii dochádza vždy, keď niekto využije svoju funkciu alebo postavenie na splnenie očakávaní niekoho iného a na oplátku dostane nejakú nenáležitú výhodu. Týka sa to najmä verejných činiteľov a ľudí, ktorí rozhodujú o vynakladaní verejných prostriedkov.

Hmotnú výhodu tvoria veci, výhody, vlastnícke práva. Môže ísť napríklad o darovanie, oddĺženie, uzavretie výhodnej zmluvy, víťazstvo v tendri, poskytnutie úveru za výhodných podmienok. Ide o výhody, ktorých hodnotu je možné vyjadriť v peniazoch.

Na druhej strane osobný prospech je nehmotný, uspokojuje nehmotné potreby. Môže ísť napríklad o povýšenie alebo zníženie odborných povinností, štátne vyznamenanie, prijatie na stáž alebo vyslanie na zahraničné štipendium.

Najčastejšie konania s korupčným charakterom:

- podplácanie (úplatkárstvo); v trestných zákonoch sú to dva druhy: pasívny – poberanie dávok a aktívny – ponúkanie výhod niekomu,
- používanie rozpočtových prostriedkov a verejného majetku na súkromné účely alebo osobný prospech,
- platená protekcia,

- nezrovnalosti pri zadávaní verejných zákaziek, uzatváraní zmlúv, udeľovaní koncesii alebo pri súdnych rozhodnutiach,
- obchádzanie daňových alebo colných povinností,
- vedome nezákonné nakladanie s prostriedkami štátneho rozpočtu a majetkom, ktorý je verejným statkom,
- zvyhodňovanie.

 ODPORÚČANIE:

- Poznajte formy korupcie!
- Skúste rozpoznať náznaky korupcie!
- Naučte sa a aplikujte správne pravidlá správania v situácii, ktorá generuje korupciu!

 ODPORÚČANIE:

- Zvážte zavedenie protikorupčnej politiky, ktorá zahŕňa:
 - mechanizmy oznamovania nezrovnalostí a finančných podvodov,
 - postupy správania zamestnanca v prípade prijatia korupčného návrhu,
 - pravidlá prijímania darov.
- Podporujte medzi svojimi zamestnancami protikorupčné aktivity!
- Poskytnite zamestnancom etické a protikorupčné školenia!
- Rozšírte svoje vedomosti o boji proti korupcii!

4.7. Falšovanie dokumentov

Falšovanie dokumentov je najčastejším podvodom na úkor rozpočtu EÚ, preto je riziko tohto druhu kriminality v projektoch veľmi vysoké. Toto riziko sa vyskytuje v každej fáze implementácie programu. Môže sa to týkať predloženej dokumentácie:

- pri žiadosti o financovanie,
- pri žiadosti o platbu,
- počas verejného obstarávania a pri plnení tejto zmluvy.

Preto všetky osoby, ktoré overujú dokumenty predložené žiadateľmi, príjemcami alebo dodávateľmi, venujú mimoriadnu pozornosť možným príznakom falšovania a vedia na ne reagovať.

Falšovanie dokumentov zahŕňa okrem iného:

- nepravdivé vyhlásenia, napríklad o tom, že nie sú v omeškaní s platením splatných daní,
- predloženie falošného dokumentu potvrdzujúceho realizáciu akcie v projekte, napríklad falošný zoznam účastníkov školenia,
- falšovanie podpisu na dokumente,
- falšovanie dokladu, napr. zmena číslíc, súčtov alebo dátumov na faktúre.

 ODPORÚČANIE:

- Podniknite kroky na zabránenie a odhalenie falšovania dokumentov!
- Poskytnite svojim zamestnancom školenie na identifikáciu falošných dokumentov!
- Zvážte zavedenie kontrolných zoznamov na overenie dokumentov a postupov na riešenie falzifikátov.

 ODPORÚČANIE:

- Poznajte a uplatňujte interné predpisy, ktoré sa vzťahujú na kontrolu dokladov, vrátane kontrolných zoznamov a postupov na riešenie identifikácie prípadov nespoľahlivých alebo falšovaných dokladov!
- Rozšírte svoje znalosti o identifikácii falšovaných dokumentov účasťou na kurzoch odbornej prípravy, čítaním publikácií, napr. vydanými OLAF „Odhaľovanie falošných dokladov v oblasti štrukturálnych opatrení – praktická príručka pre riadiace orgány“!

5. Odhaľovanie finančných podvodov

Preventívne techniky sú bariérou proti akémukoľvek zneužitiu. Neposkytujú však absolútnu istotu, že k zneužitiu nedôjde. Preto sme v programe zaviedli riadiaci a kontrolný systém, ako aj mechanizmy podporujúce odhaľovanie zneužívania.

K takýmto mechanizmom patria:

- systémové kontroly a kontroly projektov,
- operačný audit a systémový audit,
- mechanizmy podporujúce systém riadenia a kontrol.

5.1. Kontrola

V programe vykonávame tieto kontroly:

- 1) systémové kontroly, ktoré slúžia na overenie správneho plnenia zverených úloh súvisiacich s realizáciou programu;
- 2) kontroly projektov/výdavkov, ktoré spočívajú v kontrole súladu výdavkov so zákonom, programom, národnými pravidlami a pravidlami EÚ a dohodou o spolufinancovaní projektu alebo rozhodnutím o spolufinancovaní projektu, pričom tieto kontroly zahŕňujú najmä:
 - a) overenie žiadosti o platbu predloženej príjemcom,
 - b) kontroly na mieste realizácie projektu alebo v sídle kontrolovaného subjektu,
 - c) kontroly dodržiavania pravidiel poskytovania štátnej pomoci a uplatňovania vhodných postupov pri zadávaní verejných zákaziek,
 - d) krížové kontroly, aby sa zabezpečilo, že výdavky na projekt nie sú financované dvakrát:
 - v rámci jedného programu,
 - z viacerých rôznych fondov alebo podporných nástrojov Európskej únie alebo z toho istého fondu v rámci najmenej dvoch programov, pre ktoré bol riadiaci orgán zriadený na území Poľskej republiky,
 - v rámci programu a iného programu financovaného z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka, Európskeho fondu pre námorníctvo a rybné hospodárstvo alebo Európskeho fondu pre námorníctvo, rybné hospodárstvo a akvakultúru,
 - e) kontroly na konci realizácie projektu, ktoré pozostávajú z kontroly úplnosti dokumentov a zabezpečenia cesty riadneho auditu uvedeného v čl. 69 ods. 6 všeobecného predpisu vo vzťahu k dokončenému projektu,
 - f) kontroly trvalosti, aby sa zabezpečilo, že počas 5 rokov od poslednej platby príjemcovi nenastali žiadne významné zmeny, ktoré by ovplyvnili povahu projektu,

jeho ciele alebo podmienky jeho realizácie, ktoré by mohli viesť k porušeniu pôvodných cieľov projektu.

5.1.1. Kontrola projektov

Vykonávanie kontrol v programe podľa čl. 46 nariadenia Interreg je zodpovednosťou členských štátov. Môžu delegovať právomoc vykonávať inšpekcie na subjekty podľa vlastného výberu. Stále sú však zodpovedné za vykonávanie týchto úloh.

Na poľskej strane programu poveril minister zodpovedný za regionálny rozvoj úlohami kontrolóra vojvodské úrady.

Kontrolór pred začatím overovania podpíše vyhlásenie, v ktorom vyhlási, že je vo vzťahu ku kontrolovanému projektu nestranný a nezverejní s ním súvisiace informácie, o ktorých sa dozvedel v súvislosti s kontrolnou činnosťou.

Počas kontroly projektu kontrolór overí, či:

- tovary a služby spolufinancované v rámci projektov boli dodané,
- výdavky skutočne vznikli,
- výdavky a aktivity v projekte sú správne, t. j. v súlade so zákonom, s podrobnými požiadavkami programových dokumentov, EÚ a národných pravidiel a dohody o spolufinancovaní.

V procese overovania je dobrou praxou, že kontrolór:

- zohľadnil výsledky kontrol inštitúcií mimo oblasti implementácie,
- dodržiaval pravidlo „dvoch párov očí“.

Spoločné pravidlá kontroly

V programe sme zaviedli spoločné pravidlá kontroly pre kontrolórov podľa čl. 46 nariadenia Interreg. Tieto pravidlá sa vzťahujú na kontrolórov krajín zúčastňujúcich sa v programe. Týmto spôsobom zabezpečujeme konzistentný prístup a správny priebeh kontrolných procesov počas celého programu. Vytvorenie spoločného operačného rámca a postupov znižuje riziko nezrovnalostí a zneužitia.

5.1.2. Systémové kontroly

Členské štáty sú zodpovedné za kontrolu výdavkov na svojom území. Ak kontrolnými úlohami poverili iné subjekty, pri systémových kontrolách overujú správnosť plnenia zverených úloh.

Na poľskej strane podpory vykonávame systémové kontroly u kontrolórov a na SSEK. Pri systémových kontrolách preverujeme správnosť uplatňovania postupov a účinnosť kontrolných mechanizmov v týchto inštitúciách. Systémové audity tiež umožňujú odhaliť možné personálne problémy. Riziko korupcie zvyšuje napríklad vysoká fluktuácia zamestnancov alebo nedostatočné zaškolenie, najmä u nových zamestnancov.

Kontrolóri a SSEK opisujú vo svojich interných postupoch proces riešenia nezrovnalostí a podvodov. Zamestnanci vyššie uvedených inštitúcií poznajú a uplatňujú tieto postupy.

5.2. Audit

AI je zodpovedná za vykonávanie systémových auditov a operačných auditov s cieľom potvrdiť Komisii, že:

- systém riadenia a kontroly programu funguje efektívne,
- výdavky predložené Komisii v účtoch sú zákonné a správne.

Na základe výsledkov audítorskej práce AI vypracuje a predloží Komisii výročné audítorské stanovisko a výročnú kontrolnú správu. V dokumentoch AI sumarizuje zistenia auditu a opisuje:

- analýzu možných chýb/nedostatkov v systémoch spolu s navrhovanými a implementovanými nápravnými opatreniami,
- výsledky auditov operácií a finančných opráv uplatňovaných orgánmi programu pre možné nezrovnalosti zistené AI v týchto operáciách.

V prípade, že AI sformuluje odporúčania alebo odporúčania týkajúce sa zlepšenia systému riadenia a kontroly v programe, inštitúcie systému implementácie okamžite prijímú nápravné opatrenia.

5.3. Mechanizmy podporujúce systém kontroly

Mechanizmy podporujúce systém kontroly v programe sú:

- **výmena informácií o podvodoch,**
- **kvalifikovaní zamestnanci,**
- **varovné signály,**
- **analýza dát.**

5.3.1. Výmena informácií o podvodoch

RO a NI si navzájom aktuálne poskytujú informácie o:

- výskyte alebo podozreniu na nezrovnalosti v danej krajine,
- podozreniu z podvodu u príjemcu so sídlom na území danej krajiny,
- nápravných alebo korigujúcich opatreniach, ktoré je možné prijať v danej situácii.

Zdrojom informácií o nezrovnalostiach a podvodoch môže byť aj:

- oznámenia poskytnuté orgánmi činnými v trestnom konaní,
- tlačové správy,
- oznámenia od súkromných osôb vrátane anonymných.

5.3.2. Kvalifikovaní zamestnanci

Zamestnanci, ktorí vykonávajú kontrolné úlohy, majú odbornú prax a poznajú pravidlá kontroly v programe. Okrem toho sa vyznačujú **kritickým myslením**. To znamená, že si zachovávajú **zdravý skepticizmus** a berú do úvahy riziko, že získané informácie môžu byť zavádzajúce a nepravdivé. Podvod je úmyselným konaním, a preto je ťažšie ho odhaliť ako nezrovnalosti. Ľudia, ktorí sa dopúšťajú podvodu, robia všetko pre to, aby neboli odhalení. Preto kontrolóri vedia, kde hľadať varovné signály možného podvodu a ako na ne reagovať.

ODPORÚČANIE:

- Dávajte pozor na signály potenciálne podvodnej činnosti a konajte rýchlo!
- V prípade podozrenia alebo zistenia nezrovnalostí a podvodu dodržiavajte interné postupy!
- Zúčastnite sa školení v oblasti etiky alebo boja proti podvodom!
- Využite získané informácie o výsledkoch kontrol, auditov a analýz rizika podvodu na kontrolné činnosti!

5.3.3. Varovné signály

Varovné signály, inak známe ako červené vlajky, sú okolnosti, ktoré môžu naznačovať podvodné správanie. V prípade takýchto okolností je potrebné okamžite zareagovať a určiť, aké ďalšie kroky treba podniknúť. Náznaky zneužívania sa môžu objaviť najmä v oblastiach ako verejné obstarávanie alebo kalkulácia mzdových nákladov.

 ODPORÚČANIE: Ak počas implementácie programu narazíte na nový varovný signál, informujte o tom RO a šírte túto informáciu medzi zamestnancami vašej inštitúcie, napríklad e-mailom. Pomôže to kolegom upozorniť na možné známky zneužívania.

Podvody môžu mať mnoho podôb, preto sú potrebné znalosti o týchto formách a ich odhaľovaní.

EK pripravila a sprístupnila publikácie, ktoré môžu v tomto smere pomôcť zamestnancom, najmä tým, ktorí sa zaoberajú kontrolami, a odporúča, aby ste si ich prečítali:

1. COCOF 09/0003/00 zo dňa 18. februára 2009 – Informačná poznámka o ukazovateľoch finančných podvodov pre ERDF, ESF a FS),
2. Praktická príručka OLAF-u o konflikte záujmov „Identifikácia konfliktov záujmov v postupoch verejného obstarávania pre štrukturálne opatrenia. Praktická príručka pre manažérov“, ktorú vypracovala skupina odborníkov z členských štátov koordinovaná oddelením D.2 úradu OLAF – Prevencia podvodov (angl. Identifying conflicts of interests in public procurement procedures for structural actions. A practical guide for managers),
3. Praktická príručka úradu OLAF o odhaľovaní falšovaných dokumentov „Odhaľovanie falšovaných dokumentov v oblasti štrukturálnych opatrení. Praktická príručka pre riadiace orgány.“, (angl. Detection of forged documents in the fields of structural actions. A practical guide for managing authorities).

Varovné signály, ktoré sa objavia v danom roku, zohľadníme v procese analýzy rizika finančného podvodu.

 POZOR! Súhrn najbežnejších varovných signálov je uvedený v prílohe príručky.

 ODPORÚČANIE: Oboznámte sa s varovnými signálmi opísanými v prílohe príručky!

5.3.4. Analýza údajov

Stále pokročilejšie metódy zberu, ukladania a analýzy údajov vytvárajú nové príležitosti v oblasti boja proti podvodom. V medziach legislatívy jednotlivých členských štátov a pri zohľadnení týchto limitov môže analýza údajov:

- významne obohatiť proces hodnotenia rizík,
- overiť si svoje informácie oproti informáciám od iných organizácií verejného alebo súkromného sektora (napr. daňových úradov, vládnych ministerstiev, subjektov hodnotiacich kreditnú schopnosť),
- odhaliť potenciálne vysoko rizikové situácie v každej fáze realizácie projektu a dokonca aj pred udelením grantov.

👍 **ODPORÚČANIA:** Na odhaľovanie podvodov využívajte verejne dostupné údaje zozbierané informačným systémom jednotlivých členských štátov. Napríklad na poľskej strane podpory sú to Národný súdny register KRS, ekonomické informačné databázy alebo aplikácia SKANER v CST2021.

V programe sme vytvorili **teleinformatický systém CST2021¹¹**. Systém zabezpečuje, že komunikácia medzi príjemcami a inštitúciami prebieha elektronicky. Inštitúcie programu a príjemcovia vkladajú do systému informácie, napr. o žiadostiach o spolufinancovanie, dohodách o spolufinancovaní, žiadostiach o platbu alebo zmenách, ktoré nastali počas realizácie projektu. Dôležitým prvkom systému je **reportovací nástroj SRHD**. Umožňuje vám vytvárať správy z informácií obsiahnutých v systéme. V závislosti od potrieb je možné vygenerovať súhrn informácií potrebných na overenie v prípade podozrenia na nezrovnalosti alebo podvod.

Systém je vybavený špeciálnym nástrojom na skúmanie prepojení medzi osobami a subjektmi: SKANER. Táto funkcionálna umožňuje vygenerovať sieť prepojení, napr. skúmaného príjemcu, na základe údajov o účasti tohto príjemcu v iných poľských programoch, údajov zozbieraných v CST2021 a údajov prevzatých z Národného súdneho registra KRS.

👍 **ODPORÚČANIE:** Ak chcete odhaliť podvody pri výberových konaniach, analyzujte údaje o postupoch verejného obstarávania. Minimálny rozsah údajov na posúdenie možného rizika tajnej dohody zahŕňa:

- základné informácie o projekte,
- údaje o výberovom konaní,

¹¹ článok 125 ods. 2 písm. d) všeobecného nariadenia

- údaje o zhotoviteľovi,
- údaje o ponukách (výherných, odmietnutých a stiahnutých),
- údaje o subdodávateľovi alebo subdodávateľoch.

👍 Do analýzy údajov o konaní zahrňte také rizikové faktory, ako sú:

- zblížovanie ceny s predpokladanými nákladmi na zákazku (napr. všetci uchádzači predkladajú drahé ponuky alebo existujú ponuky, ktoré možno považovať za „nezvyčajné“),
- počet predložených ponúk a koordinácia ponúk,
- možnosť geografického rozdelenia trhu,
- stiahnuté a zamietnuté ponuky, najmä zapojenie pôvodných konkurentov vo forme subdodávok, prepojenia a „zjavné väzby“ medzi verejnými obstarávateľmi a dodávateľmi alebo uchádzačmi.

👍 **Ak máte na základe analýzy podozrenie na podvod a postup verejného obstarávania ešte nebol podrobený kontrole podvodu, oznámte to príslušným orgánom a RO!**

⚠️ **POZOR!** Program pre podvody poškodzujúce rozpočet EÚ okrem iného zahrnuje:

- prijímanie rozhodnutí zahrnujúcich konflikt záujmov,
- korupcia,
- tajná dohoda o ponukách,
- pranie špinavých peňazí,
- uvádzanie nepravdivých vyhlásení,
- falšovanie dokladov,
- používanie produktov projektu na iné účely, ako sú tie, ktoré sú uvedené v zmluve o poskytnutí dotácie, na úkor rozpočtu EÚ.

👍 **Každý prípad zneužitia nahláste príslušným orgánom činným v trestnom konaní a upovedomte o tom RO!**

👍 **ODPORÚČANIA:**

- Poznajete a dodržiavajte kontrolné postupy!
- Poznajete varovné signály!
- Zachovajte kritické myslenie a zdravú skepsu pri posudzovaní správnosti čerpania fondov EÚ!
- Využívajte údaje z iných inštitúcií, verejne dostupných registrov, systémov a nástrojov na overovanie podvodov! Napríklad nástroje ako SKANER sú dostupné na poľskej strane podpory.
- Rozšírte si svoje vedomosti v oblasti etiky, boja proti korupcii, boja proti podvodom, čítajte publikácie a zúčastňujte sa školení!
- V prípade podozrenia na zneužitie, vrátane prijatia signálu o možnosti zneužitia, bezodkladne upovedomte RO, NI (ak to vyžaduje postup) a príslušné orgány činné v trestnom konaní!

6. Oprava a vymáhanie finančných prostriedkov

6.1. Informovanie EK o podozrení na podvod

Členské štáty zapojené do programu sú povinné informovať EK o zistených nezrovnalostiach vrátane podozrení na finančné podvody, ak príspevok z fondov politiky spokojnosti danej nezrovnalosti presiahne 10 000 eur a o závažných skutočnostiach týkajúcich sa priebehu konania¹².

Členské štáty programu informujú EK o nezrovnalostiach a podvodoch samy a tieto informácie zasielajú aj RO. Tím pre samohodnotenie rizika podvodu priebežne reaguje na identifikované riziká a aktualizuje nástroje, ktoré zabraňujú nezrovnalostiam a podvodom v programe.

Členské štáty monitorujú vyšetrovanie nezrovnalostí až do uzavretia prípadu. Ak sa v dôsledku vybavenia veci (t. j. v dôsledku tzv. predbežného správneho alebo súdneho určenia) zistia nezrovnalosti, prijímame nápravné opatrenia, ktoré spočívajú v znížení oprávnených výdavkov v žiadosti.

¹² článok 69 ods. 12 a prílohy XII všeobecného nariadenia

V systéme riadenia a kontroly sme zaviedli opatrenia, ktoré zabraňujú neoprávnenému čerpaniu finančných prostriedkov:

1. vylúčenie zo žiadosti o úhradu nepravidelných výdavkov, ktoré sú v súčasnosti v štádiu šetrenia a ktoré možno v budúcnosti považovať za oprávnené výdavky,
2. možnosť pozastavenia spolufinancovania na základe ustanovení dohody o spolufinancovaní.

6.2. Vrátenie prostriedkov

Keď sa prostriedky EÚ v programe použijú podvodne, budeme od príjemcov požadovať vrátenie neoprávnených platieb. Našou povinnosťou je zabezpečiť, aby všetky sumy, o ktorých sa zistí, že sú nezrovnalosti alebo podvody, boli vymáhané od príjemcu aj po vyplatení súm príjemcovi¹³. Príjemcovia budú povinní tieto prostriedky vrátiť aj s úrokmi. Podrobné postupy v tomto konaní sú popísané v dokumentoch programov.

7. Mechanizmy oznamovania nezrovnalostí a podvodov

Kontrolný systém a mechanizmy, ktoré ho podporujú, sa používajú na efektívne odhaľovanie nezrovnalostí a podvodov. Všetky programové inštitúcie podnikajú aktívne kroky na získanie informácií o potenciálnom zneužívaní pomocou všetkých dostupných nástrojov. V tejto kapitole opisujeme zdroje informácií o zneužívaní a postupe, ktorý treba v prípade takýchto informácií dodržať.

👍 **POZOR!** Na webovej stránke programu je záložka „Nezrovnalosti“, v ktorých sme opísali pravidlá:

- oznamovanie informácií o podozreniach na nezrovnalosti a podvody,
- riešenie hlásení prijatých v programe,
- ochrana oznamovateľov.

7.1. Zdroje informácií o podvodoch

Informácie o možnom zneužití môžu pochádzať z nasledujúcich zdrojov.

- 1) **Zamestnanci.** Informácie od zamestnancov inštitúcie, získané pri plnení služobných úloh a kontrol, najmä pri preverovaní výdavkov a kontrolách na mieste.

¹³ článok 52 ods. 1 nariadenia Interreg

2) Inštitúcia alebo externý orgán. Informácie od inštitúcií alebo orgánu, okrem iného z:

- EK,
- OLAF,
- Európsky dvor audítorov,
- Auditná inštitúcia,
- Národné kontrolné inštitúcie (napríklad na poľskej strane podpory sú to: Najvyššia komora kontroly, Úrad pre hospodársku súťaž a ochranu spotrebiteľa, Úrad pre verejné obstarávanie, Regionálna účtovná komora),
- Orgány spoločenstva a vnútroštátne orgány činné v trestnom konaní,
- Iné kontrolné inštitúcie (napr. na poľskej strane podpory: Daňový úrad, Colná správa, Inšpektorát stavebného dozoru).

Na poľskej strane programu nám Národná prokuratúra každých šesť mesiacov poskytuje informácie o prebiehajúcich a ukončených prípadoch súvisiacich s projekmi financovanými z európskych fondov. Tieto údaje podrobne analyzujeme z hľadiska potreby prijať opatrenia na ochranu finančných záujmov Únie.

3) Oznamovatelia. Informácie o možnom zneužití môžu pochádzať od súkromných osôb, ktoré nahlásia podozrenie na nezrovnalosti pri implementácii projektov alebo programu.

4) Iné zdroje. Informácie o podozrení z podvodu môžu pochádzať od akejkoľvek osoby, subjektu alebo masmédií.

⚠ POZOR! Právo podať sťažnosť na porušenie práva EÚ (ako aj vnútroštátneho práva implementujúceho právo EÚ) je univerzálne a dostupné pre každého.

7.1.1. Informácie od zamestnancov implementačných inštitúcií

Vzhľadom na to, že k podvodom môže dôjsť v ktorejkoľvek fáze implementácie projektu, všetci zamestnanci inštitúcií, ktoré program implementujú, sú pri výkone svojich povinností citliví na rôzne typy príznakov podvodu.

V každom prípade získania informácií, ktoré môžu naznačovať výskyt podvodu, bez ohľadu na jeho zdroj, všetci zamestnanci inštitúcie programu upovedomia orgány činné v trestnom konaní a postúpia informácie RO/NI.

 ODPORÚČANIE:

- Ak ste zamestnancom inštitúcie implementujúcej program alebo príjemcu, nahláste podozrenie zo zneužitia svojmu nadriadenému.
- Ak vzhľadom na špecifické okolnosti prípadu nechcete upovedomiť svojho nadriadeného a chcete zostať v anonymite, upovedomte RO/NI a príslušné orgány činné v trestnom konaní o podozrení na podvod – môžete si zachovať anonymitu.

7.1.2. Informácie od orgánov činných v trestnom konaní

Inštitúcie, ktoré implementujú program, si po získaní takýchto informácií vymieňajú informácie o konaniach vedených vnútroštátnymi orgánmi činnými v trestnom konaní. Nie všetky takéto informácie dokazujú výskyt podvodu. Preto sú všetky informácie najskôr dôkladne analyzované.

Ak inštitúcia v dôsledku analýzy informácií získaných od orgánu činného v trestnom konaní potvrdí podozrenie z podvodu:

- podnikne kroky na komplexné objasnenie prípadu,
- identifikuje potenciálny vplyv podvodu na implementáciu projektu/programu,
- informuje o tejto záležitosti RO/NI.

V situáciách podozrenia na podvod v programe pozastavíme preplácanie výdavkov/zálohové vyrovnanie a v súlade s postupmi nahlásime podozrenie z podvodu Európskej komisii.

 ODPORÚČANIE: Ak ste od orgánov činných v trestnom konaní dostali informácie o možnom podvode:

- analyzujte prípad a určite jeho vplyv na implementáciu projektu a programu,
- poskytnite informácie o prípade RO a – ak to proces vyžaduje – NI.

7.1.3. Informácie od oznamovateľov

Oznamovatelia sú ľudia, ktorí v dobrej viere a zo záujmu o verejné blaho odhaľujú nezrovnalosti a podvody. Takéto signály v programe sa môžu týkať aktivít zástupcov

inštitúcií programu a subjektov, ktoré projekty realizujú, napríklad príjemcov. Môžu sa týkať aj iných nezrovnalostí a podvodov pri implementácii programu alebo projektu.

Ako už bolo uvedené, právo podať sťažnosť na porušenie práva EÚ a vnútroštátneho práva, ktoré implementuje právo EÚ, je univerzálne a dostupné pre každého. Preto v programe umožňujeme nahlásiť takéto informácie každej osobe, ktorá má podozrenie na podvod.

Aby sme uľahčili kontakt osobám, ktoré chcú nahlásiť podozrenie na nezrovnalosti, a zabezpečili im ochranu, zriadili sme e-mail, na ktorý je možné podávať námietky: Nieprawidlowosci.EWT@mfi.pr.gov.pl. Informácie môžu byť poskytnuté v týchto jazykoch: poľština, slovenčina, nemčina, ukrajinčina alebo angličtina.

Zavedli sme nasledujúce pravidlá spracovania hlásení:

- Každé hlásenie posúdime v súlade s postupmi platnými v programe a v súlade so zákonmi.
- Každému, kto nahlási signál, poskytneme potvrdenie o prijatí oznámenia, informácie o prijatých následných opatreniach a o vyriešení prípadu.
- Každé hlásenie, ktoré bude doručené na uvedenú e-mailovú adresu, bude chránené pred prezradením neoprávneným osobám. Budeme chrániť informácie, ktoré by mohli identifikovať oznamovateľa počas fázy vyšetrovania, počas akýchkoľvek následných opatrení a v budúcnosti. Takéto informácie zverejníme iba oprávneným úradníkom a úradníkom príslušných služieb.
- Správu anonymizujeme, ak si osoba, ktorá ju podala, želá zostať v anonymite. To znamená, že pred prípadným postúpením oznámenia kompetentným orgánom na účel objasnenia veci odstránime z oznámenia osobné údaje a ďalšie prvky, ktoré by umožňovali identifikovať identitu oznamovateľa.

 ODPORÚČANIE: Ak máte podozrenie na nezrovnalosti alebo podvod pri implementácii programu alebo projektu, oznámte to RO a príslušným vyšetrovacím orgánom. Použite najpohodlnejšiu formu.

 POZOR! Ohlásenia (hlavne anonymné), ktoré budú neúplné a nebude možné doplniť prijaté informácie, nebudú z formálnych dôvodov brané do úvahy.

 ODPORÚČANIE: Ak ste od oznamovateľa dostali informácie o možnom podvode, uveďte tieto informácie:

- príslušným vyšetrovacím orgánom,
- RO a – ak si to proces vyžaduje – NI.

Ochrana oznamovateľov

Do programu sme zaviedli opatrenia na ochranu oznamovateľov korupcie¹⁴. Táto ochrana znamená, že ľudia, ktorí nahlásia podvody, nemôžu znášať žiadne negatívne dôsledky ich nahlásenia. V súlade so smernicou EÚ má každá inštitúcia, ktorá zamestnáva 250 a viac zamestnancov, zavedený systém ochrany oznamovateľov. Znamená to, že inštitúcia:

- vytvára interné, dôverné a bezpečné kanály na prijímanie hlásení od oznamovateľov a informuje o nich svojich zamestnancov a obchodných partnerov,
- určuje osoby zodpovedné za preverovanie nahlásených porušení,
- podniká kroky na vysvetlenie a poskytuje oznamovateľovi spätnú väzbu o prijatí hlásenia, ako aj o opatreniach, ktoré sa v súvislosti s ním vykonali,
- podporuje správne pochopenie úlohy oznamovateľa pri ochrane verejného záujmu medzi zamestnancami.

Účinný systém ochrany oznamovateľov zaručuje:

- utajenie totožnosti oznamovateľa,
- ochranu pred neoprávneným prístupom do registra oznámení a akýchkoľvek informácií súvisiacich s oznámeniami,
- ochranu oznamovateľa pred odvetnými opatreniami.

Chráňme oznamovateľov pred odvetnými opatreniami, ako sú:

- neodôvodnené porušenie stability pracovného pomeru (prepustenie, pozastavenie výkonu služobných povinností, nútená dovolenka, degradácia, zníženie odmeny alebo odpustenie príplatkov, zmena rozsahu povinností),
- obmedzenie možnosti profesionálneho rozvoja (zadržanie postupu v práci, vylúčenie z účasti na školení, vydávanie nižších stanovísk k vykonávanej práci),
- bezdôvodné uplatňovanie disciplinárnych opatrení,

¹⁴ Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 z 23. októbra 2019 o ochrane oznamovateľov protispoločenskej činnosti (Ú. v. EÚ L 305, 26.11.2019).

- vyvíjanie nátlaku (zастраšovanie, nerovnaké zaobchádzanie, urážanie alebo používanie násilia).

V programe sme prijali nasledujúce zásady týkajúce sa hlásenia oznamovateľov a ochrany oznamovateľov:

- Zaviedli sme kanály podávania hlásení: písomne bežnou poštou a elektronicky do špeciálne vytvorenej e-mailovej schránky.
- Vymenovali sme osobu zodpovednú za prijímanie hlásení a vykonávanie úloh súvisiacich s procesom spracovania signálov.
- Registrujeme každé hlásenie.
- O prijatí hlásenia informujeme oznamovateľa do 7 pracovných dní odo dňa doručenia hlásenia.
- O vykonaných následných úkonoch a spôsobe riešenia hlásenia informujeme oznamovateľa do 30 pracovných dní odo dňa doručenia informácie o vyriešení prípadu alebo ukončení prešetrenia hlásenia.
- Zabezpečujeme anonymitu oznamovateľa, ak si oznamovateľ praje zostať v anonymite.
- Údaje a informácie oznamovateľa o nahlásení chránime pred prístupom neoprávnených osôb.
- Kontrolujeme každé hlásenie. Prípady uzatvorené bez vyriešenia s anotáciou v registri, ak nevieme zistiť ďalšie informácie na objasnenie veci.

 ODPORÚČANIE:

- Ak zamestnávate 250 a viac zamestnancov, zaved'te systém ochrany oznamovateľov v súlade so smernicou.
- Ak máte menej ako 250 zamestnancov, zväžte implementáciu pravidiel ochrany oznamovateľov v súlade so smernicou.

7.1.4. Informácie z iných zdrojov

Môžete získať informácie o možnosti nezrovnalostí alebo podvodov v programe alebo projekte:

- od príjemcu,
- od tretej osoby,
- z masmédií,
- z iných zdrojov.

👍 **ODPORÚČANIE:** Ak ste dostali informácie o podvode z akéhokoľvek zdroja, analyzujte, či tieto informácie naznačujú podvod. Ak potvrdíte, že existujú náznaky podvodu uveďte tieto informácie:

- príslušným vyšetrovacím orgánom,
- RO a – ak si to proces vyžaduje – NI.

7.2. Poskytovanie informácií o podozrení na podvod

Ak ste zistili podvod, podozrenie z podvodu alebo ste dostali informácie o možnom podvode, pošlite hlásenie:

- príslušnému národnému vyšetrovaciemu orgánu na vyšetrowanie,
- do pozornosti RO a NI, ak si to postupy vyžadujú.

Môžete tiež informovať OLAF, pretože každý občan EÚ má právo informovať OLAF o podozrení z podvodu alebo nezrovnalosti s možným negatívnym vplyvom na finančné záujmy EÚ.

⚠️ **POZOR!** Pri poskytovaní informácií o podozrení na podvod máte možnosť zvoliť si najvhodnejšiu formu oznámenia: napr. elektronická, anonymná.

👍 **ODPORÚČANIA:** V údajoch, ktoré uvádzate, sa snažte čo najpresnejšie opísať prípad a priložte dokumenty, ktoré k prípadu máte.

Ako informovať orgány činné v trestnom konaní?

- 1) **Anonymné nahlásenie** (telefonicky bez poskytnutia osobných údajov, napr. na linku alebo tiesňový telefón, písomne: bez podpisu alebo s nečitateľným podpisom). Tento formulár je určený pre ľudí, ktorí majú informácie o trestnom čine alebo majú poznatky, ktoré môžu prispieť k odhaleniu samotného zakázaného konania alebo jeho páchatel'ov a zároveň chcú zostať v anonymite.
- 2) **Listom** zaslaným úradu alebo odovzdaným v sídle úradu. Oznámenie o trestnom čine môžete poslať e-mailom, poštou, faxom alebo ho priniesť osobne na policajný útvar (alebo iný oprávnený orgán činný v trestnom konaní).
- 3) **Ústne oznámenie** trestného činu. Takéto oznámenie bude akceptované potom, čo sa daná osoba prihlási polícii (alebo inému oprávnenému vnútroštátnemu orgánu činnému v trestnom konaní). Tento formulár umožňuje, aby bola osoba, ktorá nahlási podozrenie z trestného činu, vypočutá ako svedok.

⚠ **PRÍKLADY:** Informácie o nahlásení podvodov v Poľsku:

- na políciu alebo prokuratúru – nájdete na stránke: <https://www.gov.pl/web/gov/zglos-przestepstwo>
- do CBA – nájdete na stránke: <https://www.cba.gov.pl/pl/kontakt/zglos-korupcje/4705,Zglos-korupcje.html>

Ako informovať RO?

- 1) **Elektronicky**, e-mailovým oznámením do špeciálne vytvorenej poštovej schránky Nieprawidlowosci.EWT@mfipr.gov.pl,
- 2) **Klasickou poštou**, listom na adresu:
Departament Współpracy Terytorialnej
Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej
ul. Wspólna 2/4
00-926 Warszawa

Ako informovať OLAF?

- 1) **Pomocou elektronického systému oznamovania podvodov** – FNS (Fraud Notification System) dostupného na webovej stránke <https://fns.olaf.europa.eu/>;
- 2) **Klasickou poštou**, listom na adresu OLAF:

European Anti-Fraud Office

European Commission

Rue de la Loi, 200

1049 Bruxelles/Brussel

Belgique/België;

3) **Elektronicky**, e-mailom na OLAF-FMB-SPE@ec.europa.eu.

Podrobné informácie v tejto súvislosti nájdete na webovej stránke:

http://ec.europa.eu/anti_fraud/investigations/report-fraud/index_pl.htm.

⚠ POZOR! Služby úradu OLAF môžete kontaktovať vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie. Poskytnite čo najpresnejšie informácie a priložte všetky dokumenty prípadu, ktoré máte.

8. Zdrojové dokumenty

Predpisy obsiahnuté v príručke vyplývajú najmä z legislatívy EÚ a národnej legislatívy, okrem iného z:

1. Zmluva o fungovaní Európskej únie, kapitola 6 Boj proti podvodom, čl. 325 (Úradný vestník EÚ z roku 2012, C324, zo dňa 26. októbra 2012);
2. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2019/1937 zo dňa 23. októbra 2019 o ochrane osôb nahlasujúcich porušenia práva Únie (Úradný vestník EÚ L305, zo dňa 26.11.2019);
3. Smernica Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/1371 zo dňa 5. júla 2017 o boji proti podvodom poškodzujúcim finančné záujmy Únie prostredníctvom trestného práva (Úradný vestník EÚ L198, zo dňa 28.07.2017, str. 29);
4. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2014/24/EU zo dňa 26. februára 2014 o verejnom obstarávaní, ktorou sa zrušuje smernica 2004/18/ES (Úradný vestník EÚ z roku 2014 L94, zo dňa 28.03.2014);
5. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1060 z dňa 24. júna 2021, ktorým sa ustanovujú spoločné ustanovenia o Európskom fonde regionálneho rozvoja, Európskom sociálnom fonde Plus, Kohéznom fonde, Fonde pre spravodlivú transformáciu a Európskom námornom fonde, Fonde pre rybné hospodárstvo

- a akvakultúru, ako aj finančné ustanovenia na účely týchto fondov a pre Fond pre azyl, migráciu a integráciu, Fond pre vnútornú bezpečnosť a Nástroj finančnej podpory pre správu hraníc a vízovú politiku (Úradný vestník EÚ z roku 2021 L231, zo dňa 30.06.2021 s neskoršími zmenami);
6. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2021/1059 zo dňa 24. júna 2021 o osobitných ustanoveniach pre cieľ „Európska územná spolupráca“ (Interreg) podporovaný Európskym fondom regionálneho rozvoja a nástrojmi vonkajšieho financovania (Ústavný vestník EÚ L231, zo dňa 30.06.2021);
 7. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, Euratom) 2018/1046 zo dňa 18. júla 2018 o rozpočtových pravidlách, ktoré sa vzťahujú na všeobecný rozpočet Únie, ktorým sa menia a dopĺňajú nariadenia (EÚ) č. 1296/2013, (EÚ) č. 1301/2013, (EÚ) č. 1303/2013, (EÚ) č. 1304/2013, (EÚ) č. 1309/2013, (EÚ) č. 1316/2013, (EÚ) č. 223/2014 a (EÚ) č. 283/2014 a rozhodnutie č. 541/2014/EU, a ktorým sa zrušuje nariadenie (EÚ, Euratom) č. 966/2012 (Úradný vestník EÚ z roku 2018 L193, zo dňa 30.07.2018);
 8. Nariadenie Rady (ES) č. 2988/95 zo dňa 18. decembra 1995 o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev (Úradný vestník EÚ z roku 1995 L312, zo dňa 23.12.1995);
 9. Dohovor o ochrane finančných záujmov Európskych spoločenstiev vypracovaný v Bruseli 26. júla 1995 (Úradný vestník EÚ z roku 2009, č. 208, položka 1603);
 10. Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ, EURATOM) č. 883/2013 zo dňa 11. septembra 2013 o vyšetrovaní vykonávaných Európskym úradom pre boj proti podvodom (OLAF) a o zrušení nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1073/1999 Európskeho parlamentu a Rady a nariadenia Rady (Euratom) č. 1074/1999 (Úradný vestník EÚ z roku 2013 L248, zo dňa 18.09.2013);
 11. Nariadenie Rady (Euratom, ES) č. 2185/96 zo dňa 11. novembra 1996 o kontrolách a inšpekciách na mieste vykonávaných Komisiou s cieľom chrániť finančné záujmy Európskych spoločenstiev pred podvodmi a inými nezrovnalosťami (Úradný vestník EÚ z roku 1996 L292, zo dňa 15.11.1996)
 12. Usmernenie Európskej komisie pre členské štáty a orgány riadenia programu o riziku podvodu a účinných a primeraných opatreniach proti podvodom zo dňa 16.06.2014 (EGESIF_14-021-00-16/06/2014);

13. Oznámenie Komisie „Usmernenia o predchádzaní konfliktom záujmov a ich riadenie podľa nariadenia o rozpočtových pravidlách“ (2021/C 121/01) (Úradný vestník EÚ z roku 2021 C121, zo dňa 09.04.2021);
14. Guidelines for national anti-fraud strategies for European Structural and Investment Funds (ESIF) (Ref. Ares(2016)6943965 - 13/12/2016);
15. Dokument schválený skupinou zabráňujúcou finančným podvodom COCOLAF zo dňa 12. novembra 2013 „Identifikácia konfliktov záujmov v postupoch verejného obstarávania v rámci štrukturálnych opatrení. Praktická príručka pre manažérov, ktorú vypracovala skupina odborníkov z členských štátov koordinovaná oddelením D.2 úradu OLAF – Prevencia podvodov“;
16. Dokument schválený skupinou zabráňujúcou finančným podvodom COCOLAF zo dňa 12. novembra 2013 „Odhaľovanie falšovaných dokumentov v oblasti konštrukčných opatrení. Praktická príručka pre manažérov, ktorú vypracovala skupina odborníkov z členských štátov koordinovaná oddelením D.2 úradu OLAF – Prevencia podvodov“;
17. Národné predpisy z oblasti protikorupčnej politiky.

Pri vypracovaní príručky boli použité aj:

18. Výsledky kontrol a auditov vykonaných v programoch Interreg vo finančnom výhľade na roky 2014 – 2020;
19. Protikorupčné usmernenia pre úradníkov, dokument vypracovaný Centrálnym úradom boja proti korupcii;
20. Protikorupčná príručka pre úradníkov, dokument vypracovaný Centrálnym úradom boja proti korupcii;
21. Odporúčania protikorupčného konania pri zadávaní verejných zákaziek z roku 2015 https://cba.gov.pl/ftp/filmy/Rekomendacje_FINALNA_13112015_v3.pdf;
22. Protikorupčné usmernenia pre verejnú správu o jednotných inštitucionálnych riešeniach a pravidlách správania pre úradníkov a osoby patriace do skupiny PTEF zo dňa 09.12.2020, https://cba.gov.pl/ftp/dokumenty_pdf/Wytyczne.pdf.

Vypracovala:

Anna Krukowska